

KARÁCSONY

A kereszténység egyik legfontosabb ünnepe a karácsony, amelyet nem keresztény családok is a szeretet ünnepeként tartanak számon világszerte. Minden kultúrának megvannak a sajátos szokásai, történetei, szövegei, amelyek december 24-éhez, 25-éhez és 26-ához kapcsolódnak. Vajon a magyarok mikortól díszítenek karácsonyfát? Hogyan terítik meg az ünnepi asztalt? Milyen a karácsony Ausztriában? Hogyan kapcsolódik az ajándékozás ehhez az ünnephez? A fejezet ezekre és számos más kérdésre is választ ad. Jó olvasást!

KARÁCSONYI HAGYOMÁNYOK, NÉPSZOKÁSOK

Olvassátok el a következő szövegrészeket, és oldjátok meg az egyes részekhez tartozó feladatokat!

A) A karácsonyi szokások

A karácsonyhoz, a naptári év legkiemelkedőbb ünnepéhez számos hagyomány, népszokás és babona kapcsolódik. A keresztény ünnepkörben Jézus Krisztus születésére emlékeznek. A bibliai történetben a Betlehemben megszületett Jézust a pásztorok és a napkeleti bölcsek is meglátogatják, hogy tiszteletüket fejezzék ki. Karácsony ünnepe a téli napfordulóra esik, amelyhez még régebbi, pogány eredetű szokások, babonák¹⁶ is kapcsolódtak. Ezek egy része kicsit megváltoztatva bár, de tovább élt a keresztény hagyományok között is.

1. Idézzétek fel, hogy mit tudtok a karácsonyi hagyományokról!

a) Milyen történeteket, meséket, verseket, dalokat ismertek, amelyek a karácsony ünnepéhez kapcsolódnak?

b) Készítsetek a karácsonyhoz gyűjtött rajzokból, kifejezésekből, címekből (mese, dal, vers) egy közös plakátot a karácsonyról!

c) Gyűjtsetek minél több, a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó leírást, képet, filmbejátszást, zenét!

2. Gyűjtsd össze azokat karácsonyi ünnepkörbe tartozó szokásokat, amelyek a lakóhelyeden még élnek! Az ételekről se feledkezz meg!

¹⁶ babona: Olyan, többnyire vallási eredetű tévhit, amely bizonyos változások, jelenségek létrejöttét a természet törvényeinek ellentmondó törvények működésével magyarázza.

3. Szólások és közmondások

a) Párosítsd a szólásokat és közmondásokat a hozzájuk tartozó jelentéssel!

Hadd legyen egyszer neki is karácsonya! *Karácsony után hosszabbak lesznek a nappalok.*

Kapós, mint karácsonykor a szalmakalap.

Hadd legyen egyszer ő is boldog!

Karácsonyig való esze sincs.

Akkor kell a segítség, amikor rászorul valaki, nem utána.

Olyan, mint egy karácsonyfa.

Nincs szükség rá.

Majd alhatsz karácsonykor!

Most nincs idő aludni.

Karácsony után egy kakaslépéssel nyúlik a nap.

Nincs sok esze.

Késő karácsony után kántálni.

Túl sok ékszer, dísz van valakin.

b) Készíts rajzot valamelyik szóláshoz vagy közmondáshoz!

c) Csoportokban játsszatok el egy jelenetet, amelynek az utolsó mondata így hangzik:

Hadd legyen egyszer neki is karácsonya!

4. Mit találtál?

Karácsonnyal kapcsolatos tárgyakat pakolunk ki az asztalra vagy a szőnyegre, letakarjuk egy nagy karácsonyi takaróval. Minden gyermek sorban benyúlhat alá és mielőtt kivenné a tárgyat, meg kell neveznie, mit fogott meg a kezével. Lehet a takaró alatt pl. toboz, gyertya, karácsonyfadísz, mézeskalács, szaloncukor, karácsonyi csokifigurák, aranygömb, angyalkák, stb..

5. Mozgásos társasjáték

Hópihét, karácsonyfát, Mikulást, szánkót, hólapátot, virgácsot, stb. ábrázoló képeket laminálva (akkora, hogy rá tudjanak lépni a gyerekek) lerakjuk egymás után ovális alakban a teremben. Egy nagy dobókockát használunk ezekkel a képekkel, vagy az adott megnevezésekkel. Állva játszunk, amit dobunk, arra lépünk! (Ha ugyanazt dobtuk, egymás mellé állunk). A kiindulás egy házikó, a cél egy zsák. Az első három célba érő ajándékot kap a zsákból (szaloncukor, csokimikulás, alma, stb.). Nehezítés: a virgácsnál egyszer kimarad, a lapátnál úgyszintén, mert lapátolni kell, a Mikulásnál még egyet dobhat a játékos.

6. Karácsonyi kincsvadászat

Rejtsünk el a teremben és kint is kb. húsz, karácsonnyal kapcsolatos tárgyat! Készítsünk két listát az elrejtett dolgokkal, majd osszuk a játékosokat két csoportba, és adjuk oda nekik a listákat! Az a feladatuk, hogy megtalálják a tárgyakat, és vigyék a szoba közepén található asztalra. Az a csapat nyer, amelyik a legtöbb darabot megtalálja. Ha megpróbáljuk nyomra vezetni a játékosokat, könnyíthetünk a játékon. Lehet olyat mondani, hogy pl. az asztal alatti barna szőnyeg alatt találj rám, míg le nem megy a nap, stb.

7. Karácsonyi telefon

A játéknak nincsenek sem győztesei, sem pedig vesztesei, de nagyobb csoportok számára izgalmas. A játékosok álljanak egy vonalba, majd írjunk valami karácsonnyal kapcsolatos mondatot egy kártyára, mint pl. „elmentünk karácsonyi bevásárlást végezni a csarnokba, ha nem kapunk aszalt szilvát, vásárolunk helyette cukordrzsét“. Mutassuk meg a kártyát az első embernek a sorban! Meg kell jegyeznie a mondatot, majd a következő személynek a fülébe kell suttognia azt. Neki is meg kell jegyeznie és így tovább. Egy fontos szabály, hogy a mondatot egy személy csak egyszer mondhat el, visszakérdezni nincs lehetőség. Az üzenet így fog utazni, amíg el nem ér az utolsó emberhez. Neki hangosan ki kell mondania. Minden bizonnyal nagy vidámság lesz, amikor összehasonlítjuk azzal, ami a kártyára van írva.

B) Mi került az asztalra?

Régen a családi karácsony legnagyobb szertartása volt a karácsonyi asztal elkészítése. Az ünnep varázslatos ereje az asztalt leterítő abroszon¹⁷, az asztalra és asztal alá tett tárgyakon keresztül érvényesült.

A karácsonyi abrosz általában fehér, díszítése fehér vagy piros; szőtt vagy hímzett. A karácsonyi abrosszal kizárólag ekkor terítettek, de évközben is előkerült, igaz, más céllal. Varázs- és gyógyerejébe vetett hit annyira fontos volt, hogy a beteg embert megdörzsölték vele, átkötötték, betakarták, így gyógyították. A jó termés érdekében ebből az abroszból vetették a búzát. Kenyérsütéskor sütőabrosznak használták, hogy szépen keljen a kenyér. Úgy tartották, ha kimossák, elmegy a varázsereje; s azt csak a következő karácsonykor kaphatja vissza. A jobb termés reményében a gyümölcsfákra kötötték vagy alájuk szórták a szénát, szalmát.

A gabona fontos élelmiszer és takarmány¹⁸ volt, így különleges szerepe volt a családok életében. Az ünnepi asztalra gabonaszemeket szórtak. Néhol úgy tartották, hogy a magvak a jövő évi jó termést biztosítják.

Az ünnepi asztal alá szalmát tettek a családok (Jézus születésére emlékezve), majd ezt kivitték alomnak¹⁹ az állatok alá, hogy azok egészségesek legyenek.

Úgy tartották, ha már mindenki jóllakott és elhagyta az asztalt, akkor is maradjon egy kis kenyér az asztalon, hogy bőségesen legyen mit enni a következő évben.

Hittek benne, hogy éjfélkor egy elfogyasztott alma jó egészséget hoz majd. A palócoknál²⁰ a családfő egy almát annyi felé vágott, ahány családtag volt, s mindenki kapott belőle, hogy összetartsa a család: ha valaki eltévedne, a közösen evett almára visszagondolva hazataláljon. A karácsonyi dióevés szinte az egész magyar nyelvterületen ismert volt.

Az asztalra helyezett ételek, melyeket általában meghatározott sorrendben fogyasztottak el, a család tagjainak az egészségét biztosították a néphit szerint. A családtagoknak mindenből kellett enni-inni. A karácsonyi menü között mákos, lencses vagy babos fogásnak is kellett szerepelnie, mert sok pénzt jelentett annak, aki fogyasztott belőle. Éjjelre mindig hagytak az asztalon a mákos tésztából, hogy a hazalátogató halottaknak, angyaloknak legyen mit enniük. Aki pedig halat eszik, az úgy is fog előre haladni a karrierjében, egyenesen előre, mint hal a vízben. Ha a megtisztított hal pikkelyét a pénztárcájába teszi, akkor gazdagság is vár rá a következő évben.²¹

¹⁷ abrosz: Nagyobb négyszögű kendő, mellyel étkezéshez leterítik az asztalt.

¹⁸ takarmány: Háziállatok számára való eledel, amelyet az állat nem legelve, hanem már levágott, begyűjtött vagy feldolgozott állapotban fogyaszt.

¹⁹ alom: Nagyobb háziállatok istállóbeli fekvőhelyéül leterített szalma.

²⁰ palócok: A magyar nyelvterület északi részének, a magyar–szlovák határvidéknek jellegzetes nyelvjárású lakossága.

²¹ Forrás: <https://ma7.sk/kavezo/karacsonyi-hiedelmek-nepszokasok-es-babonak>

1. A „Mi került az asztalra?” című szöveg egyszeri olvasása után válaszolj az alábbi kérdésekre egy mondatban!

Általában hogy nézett ki a karácsonyi abrosz?

Milyen különleges képességet tulajdonítottak ennek az abrosznak?

Mi volt a jelentése a gabonaszemeknek?

Hová tettek szalmát?

Minek kellett maradnia az asztalon étkezés után?

Hogyan vágták fel a palócoknál az almát?

Milyen ételek jelentettek sok pénzt annak, aki fogyasztotta őket?

2. Mi jellemzi ma a karácsonyi étkezési szokásokat?

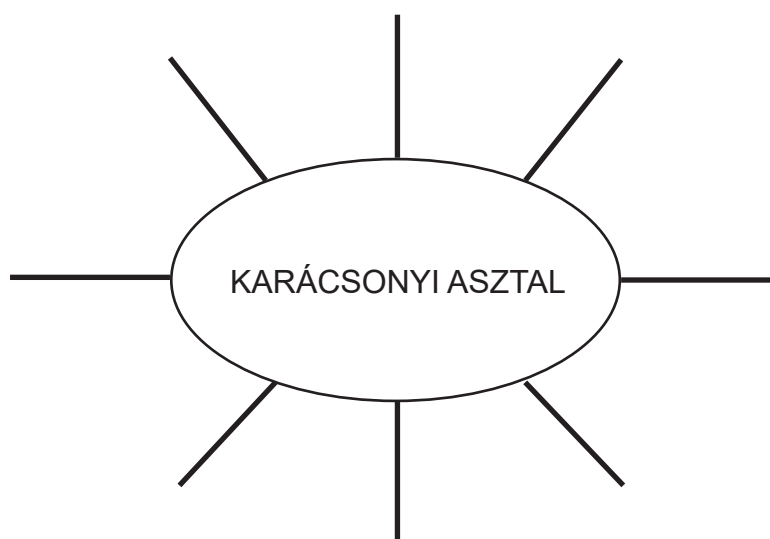

Válasszatok egy párt magatoknak, akivel hasonlóságokat és különbségeket kerestek a saját családotok, környezetetek karácsonyi étkezési szokásai között! A második kör után beszéljük meg közösen a tapasztalatokat!

3. Gyűjtsd össze a szöveg kulcsfogalmait a fűrtábrába!

Az ábra segítségével tartson minden csoporttag “egyperces beszédet”!

4. Készítettél már mézeskalácsot?

Az itt következő recept alapján könnyen összegyűrhatod a tésztát, a díszítéshez pedig mutatunk néhány jól sikerült képet.

Mézeskalács recept

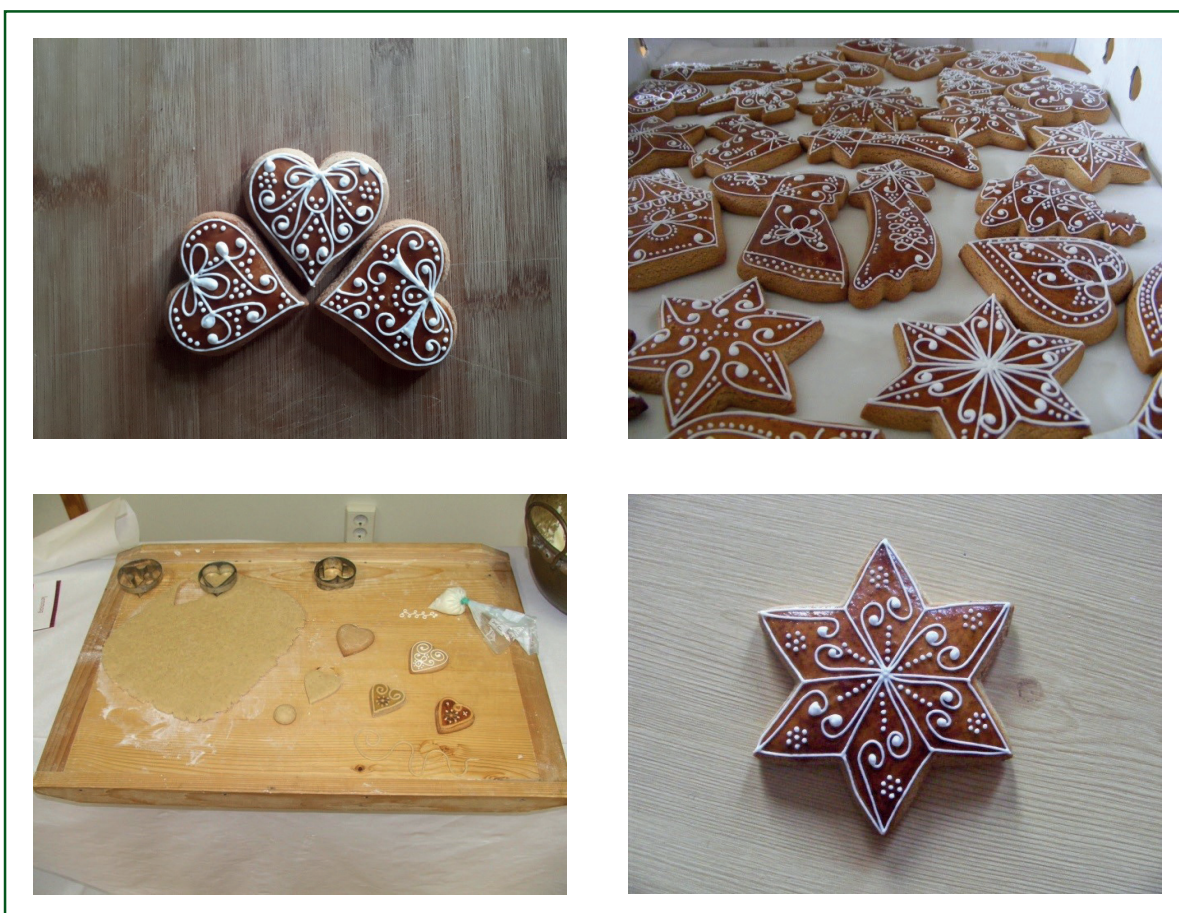
Hozzávalók: 50 dkg sima liszt, 15 dkg porcukor, 1 teáskanál szódabikarbóna, 3 teáskanál mézeskalács fűszerkeverék, 2,5 dkg vaj, 1 tojás sárgája, 1 egész tojás, 20 dkg virágméz

A lisztet, a szódabikarbónát, a fűszerkeveréket és a porcukrot egy tálba szitáljuk. Hozzáadjuk a mézet, a felolvasztott vaját, a tojásokat, és kézzel vagy géppel jól kidolgozzuk. Becsomagoljuk, és éjszakára hűtőszekrénybe tesszük. Sütés előtt alaposan átgyúrjuk, lisztezett deszkán kinyújtjuk, formákat szaggatunk belőle, és előmelegített sütőben (180 fokon) sütjük meg. A megsült mézeskalácsokat egy napi pihentetés után cukormázzal díszíthetjük.

A cukormáz receptje:

Hozzávalók: 1 tojásfehérje, 20-25 dkg porcukor, 1 csepp citromlé

A porcukrot többször átszitáljuk, hogy ne maradjon benne kristálycukor, a tojásfehérjét egy tálban villával felverjük, majd az átszitált porcukrot kanalanként adagolva fakanállal hozzákeverjük. Annyi porcukrot keverünk a tojásfehérjéhez, hogy sűrű mázat kapjunk, ami nem folyik le a fakanálról. A cukormázat egy – a sarkán picit levágott – zacskóba töltjük, és kezdhetjük is a mézeskalácsok díszítését.

A mézeskalácsokat és a fotókat Piszker Ágnes készítette.

C) Miért állítunk karácsonyfát?

A történelmi források szerint az örökzöldek tisztelete az ókorra nyúlik vissza, legyen szó Rómáról vagy akár Egyiptomról. Egyes források szerint Luther Márton állított először karácsonyfát gyermekének, míg más elképzelések szerint a németországi karácsonyi piramisra vezethető vissza eredete. A karácsonyi piramis tulajdonképpen egy fatörzs volt, melyet többnyire virágcserepbe állítottak, majd kisebb léceket szegeztek hozzá. A lécek végén gyertyákat helyeztek el, amiket meggyújtottak.

A német hagyományok szerint készített karácsonyi piramist a 16–17. században kezdték el feldíszíteni. Voltak helyek, ahol fenyőágak, máshol gyümölcsök vagy ostya szolgálta a díszítést. A karácsonyfa-állítás és -díszítés kétségkívül a német területekről indult el, majd hódította meg egész Európát. Hazánkban az első írásos források szerint a 19. század második felében jelent meg, nem meglepő módon eleinte a németek lakta vidékeken. Természetesen a díszítő elemek is jelentősen megváltoztak az elmúlt évszázadban – a gyertyákat felváltották az elektromos izzók és ledék, a 19. század vége óta elterjedt üveggömbök azonban máig megmaradtak, akárcsak a girlandok.

Nem is gondolnánk, de a karácsonyfákra aggatott szaloncukor kifejezetten magyar különlegesség. Ugyan készítésének története Franciaországba nyúlik vissza, majd jelentős fejlesztéseket eszközöltek Németországban, a fára történő lógatás igazi hungarikum^{22,23}

1. Olvassátok el a következő mondatokat!

a) Húzzátok alá az igéket!

Szeretném, ha sok ajándék lenne a fa alatt. Jó lenne, ha anya tortát is tenne az asztalra. Ha mindenki jönne, együtt is énekelnénk. Régen azt gondolták, ha kimosnák a sütőabroszt, elmenne annak az ereje.

b) Melyik állítás igaz a fenti igékre? Karikázd be a helyes állítás betűjelét!

- a. Ezek az igék felszólító módban vannak.
- b. Ezek az igék kijelentő módban vannak.
- c. Ezek az igék feltételes módban vannak.

²² hungarikum: Jellegzetesen magyar, a magyarságra, Magyarországra vonatkozó dokumentum vagy termék.

²³ Forrás: <https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-karacsonyfa-tortenete>

2. Hallgasd meg a következő karácsonyi dalt!

Milyen kívánságot fedezel fel benne?

Milyen módban van az ige?

Más karácsonyi dalok linkjét megtalálhatod a mellékletben.

3. Egészítsd ki a következő, feltételes módra vonatkozó táblázatokat!

a) Feltételes mód - jelen idő:

	Alanyi		Tárgyas	
	határozatlan		határozott	
	adni valamit		adni az ajándékot	
én	adok	valamit	adom	az ajándékot
te		valamit		az ajándékot
ő		valamit		az ajándékot
mi		valamit		az ajándékot
ti		valamit		az ajándékot
ők		valamit		az ajándékot

b) Feltételes mód - múlt idő:

	Alanyi		Tárgyas	
	határozatlan		határozott	
	adni valamit		adni az ajándékot	
én	adtam	valamit	adtam	az ajándékot
te		valamit		az ajándékot
ő		valamit		az ajándékot
mi		valamit		az ajándékot
ti		valamit		az ajándékot
ők		valamit		az ajándékot

c) Jövő idő

	Alanyi	Tárgyas
	határozatlan	határozott
	adni valamit	adni az ajándékot
én	adni fogok valamit	adni fogom az ajándékot
te	valamit	az ajándékot
ő	valamit	az ajándékot
mi	valamit	az ajándékot
ti	valamit	az ajándékot
ők	valamit	az ajándékot

4. Fejezd be a mondatokat!

Nagyon örülnék, ha jövő karácsonykor _____

Szeretném, ha télen _____

Jó lenne, ha a gyerekek karácsonykor _____

Ha karácsonykor lett volna hó, _____

Ha nem lett volna olyan hideg, _____

Ha több ideje lett volna, _____

D) Mi a betlehemezés, kántálás és regölés?

Betlehemezés

A legnépszerűbb karácsonyi szokás a magyar nyelvterületen a betlehemezés volt. Ez egy nagyobb előkészületet, betanulást igénylő dramatikus játék, melynek több táji típusa is²⁴ kialakult. A játéknak általában több szereplője van. Egyes változataiban bábok is szerepelnek, ez az ún. bábtáncoltató betlehemezés. A betlehemezés fő kelléke a jászol vagy templom²⁵ alakú betlehem. A betlehemezés főbb jelenetei lehetnek az ún. szálláskeresés: József és Mária szállást keresnek, de nem fogadják be őket, a király, gazdag ember, vagy a kovács végül az istállóba küldi őket. (...) A betlehemezés része lehet az ún. Heródes játék is. Ebben a jelenetben a napkeleti bölcsek találkoznak Heródesselel, majd az angyallal, aki figyelmezteti a bölcseket, hogy kerüljék el Heródest.

A betlehemezés fontos részét képezi a pásztorok évődése²⁶ az öreg és süket pásztorral.

Kántálás

A karácsonyi, többnyire énekes, esetleg verses köszöntőt általában kántálásnak nevezték, de néhol kóringyálás, pászlizás, mendikálás, angyali vigasság néven emlegették.

A köszöntők karácsonyi énekeket énekelve járták végig a falut. Engedélykérés után az ablak alatt vagy a házban énekeltek egy vagy több éneket. Ezután valamilyen ajándékot kaptak, melyet megköszönve mentek tovább. Különböző korcsoportok jártak köszönteni, kántálni. A kántáló énekek közül a legrégebbi réteghez tartozik a „Csordapásztorok...” kezdetű. Egy falun belül is különböző lehetett a kántálók repertoárja. A karácsonyi énekekhez²⁷ jókívánságokat tolmácsoló versek és adománykérő rigmusok is kapcsolódhattak.²⁸

²⁴ dramatikus játék: Olyan játékos emberi megnyilvánulás, amelyben a dramatikus folyamat jellegzetes elemei lelhetők fel.

²⁵ ún.: úgynevezett

²⁶ játékos, tréfás kötekedés

²⁷ repertoár: Azoknak a műveknek az összessége, amelyeket valamely előadóművészi közösség

²⁸ rigmusok: Rendszerint valamely alkalomhoz szabott, gyakran tréfás versezet, rímes mondóka.

Regölés

Egész Kelet-Európában szokás volt a tél közepén szerencsét kívánni. Ennek a szokásnak a magyar változata a regölés.

Az utolsó két évszázadban a Dunántúlon elsősorban a legények jártak regölni (bár néhol a felnőtt férfiak regölésére is vannak adatok), mégpedig elsősorban olyan házakhoz, ahol eladó lány volt. A regölés fő időpontja István vértanú ünnepe volt, de eltarthatott egészen újévig vagy²⁹ vízkeresztig. A regösök a múlt században még néha állatneveket is viseltek, zajt keltő³⁰ eszközökkel jelentek meg a házaknál, és elénekelték a varázséneket.³¹

1. Színészkedjétek ti is!

+

A mellékletben egy eredeti betlehemes játék szövegét olvashatjátok, amit ti magatok is eljátszhattok, videóra vehettek és elküldhetitek az office@amaped.at e-mail-címre! A legjobbak az adott tanév végén jutalomban részesülnek.

2. Igaz (I) vagy hamis (H)? Jelöljétek a szöveg alapján!

A betlehemes játékot többen adták elő.

- A betlehemes játékot rögtönözték a szereplők.
- A betlehemes játék alapja a bibliai karácsonyi történet volt.
- Az angyal a pásztorokat figyelmezteti, hogy kerüljék el Heródest.
- A betlehemezésben voltak humoros részletek is.
- A Heródes játék a kántálás része.
- A kántálók énekelve, verseket mondva járták végig a falut.
- A kántálók pénzt kaptak énekükért.
- A regölés másik neve mendikálás.
- A regösök színjátékot előadva járták a falut.
- A regölés télközépi szerencsekívánó szokás.
- Regölni jellemzően idősebb férfiak jártak.

²⁹ December 26.

³⁰ Január 6.

³¹ Forrás: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszo-kasnephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/>

3. **Keresd meg és írd a kifejezés mellé a szövegben szereplő rokon értelmű változatát!**

a) tradíció: _____

b) létrejött: _____

c) választék: _____

d) dal: _____

e) fiatal férfi: _____

4. **Melyik megismert szokás jellemzője?**

(Esetenként több megoldás is lehetséges.)

a) verses: _____

b) előadói állatruhába öltözhetnek: _____

c) a betlehemi történetből indult ki: _____

d) előadás közben házról házra jártak: _____

e) zajt keltő eszközöket használtak: _____

f) különböző karácsonyi énekeket énekeltek: _____

g) bábos változata is lehetséges: _____

h) akár újévig is eltarthatott ennek az időszaka: _____

E) Hogyan ünneplik a világ különböző részein élő magyar gyerekek a karácsonyt?

Olvassátok el a gyerekek beszámolóit, és az üres részre íjátok be, ti hogyan ünneplitek a karácsonyt! Milyen hasonlóságokat és különbségeket találtatok?

Karácsony Franciaországban

Maina vagyok, 11 éves, Franciaországban élek magyar anyukámmal, francia apukámmal, s két testvéremmel. Tesóimmal együtt jól beszélünk magyarul, s a szünetekben gyakran tartózkodunk Magyarországon.

Nálunk a karácsony december 6-a után azzal kezdődik, hogy már ekkor felállítjuk a karácsonyfát. Nekem ez azért tetszik, mert már körülöttünk is mindent karácsonyra öltöztetnek. Ünnepe előtti két hétben anyukámmal sütögetünk apró teasütitket. Anya ilyenkor barátnős sütést is szokott szervezni. 3-4 anyuka jön, és közösen sütnek, receptet cserélnek. Anya így ismerte meg a hagyományos francia karácsonyi sütitket.

A karácsonyi ünnep nálunk csak egy napos, december 25-e.

December 25 reggelére hozza a „pernoël“ az ajándékot a fa alá. Ekkor van az ünnepi ebéd. Erre az ebédre mindig készül francia fatörzs torta és mákos-diós bejgli.

Bejglit anyukám akkor is szokott sütni, ha vendégek jönnek, hogy ismerkedjenek magyar ízekkel.

Tesóimmal együtt ismerünk magyar karácsonyi énekeket, s ezeket is gyakran énekeljük a karácsonyt várva.

Az igazsághoz tartozik, hogy mivel a szüleim ilyenkor biztosan nem dolgoznak, ezért szinte minden második évben karácsonykor megyünk sielni. De a karácsonyi hangulatot anyukám az előre megsütött bejglivel, fahéjas, mézes, diós sütikkel ilyenkor is mindig elővarázsolja. Mivel a nagyszülők, rokonok, régi barátok messze laknak, nálunk minden évben készül családi fotó. Van két fa táblánk, rajta a NOËLL felirat és az aktuális évszám, amit mindig én festek át. Nagyon jó visszanézni ezeket a képeket, mert jól mutatja, hogy mennyit nőttünk, változtunk. A nagyszülők is nagyon várják. Az idei családi fotóval búcsúzom.

Szeretettel, Maina Cassiau

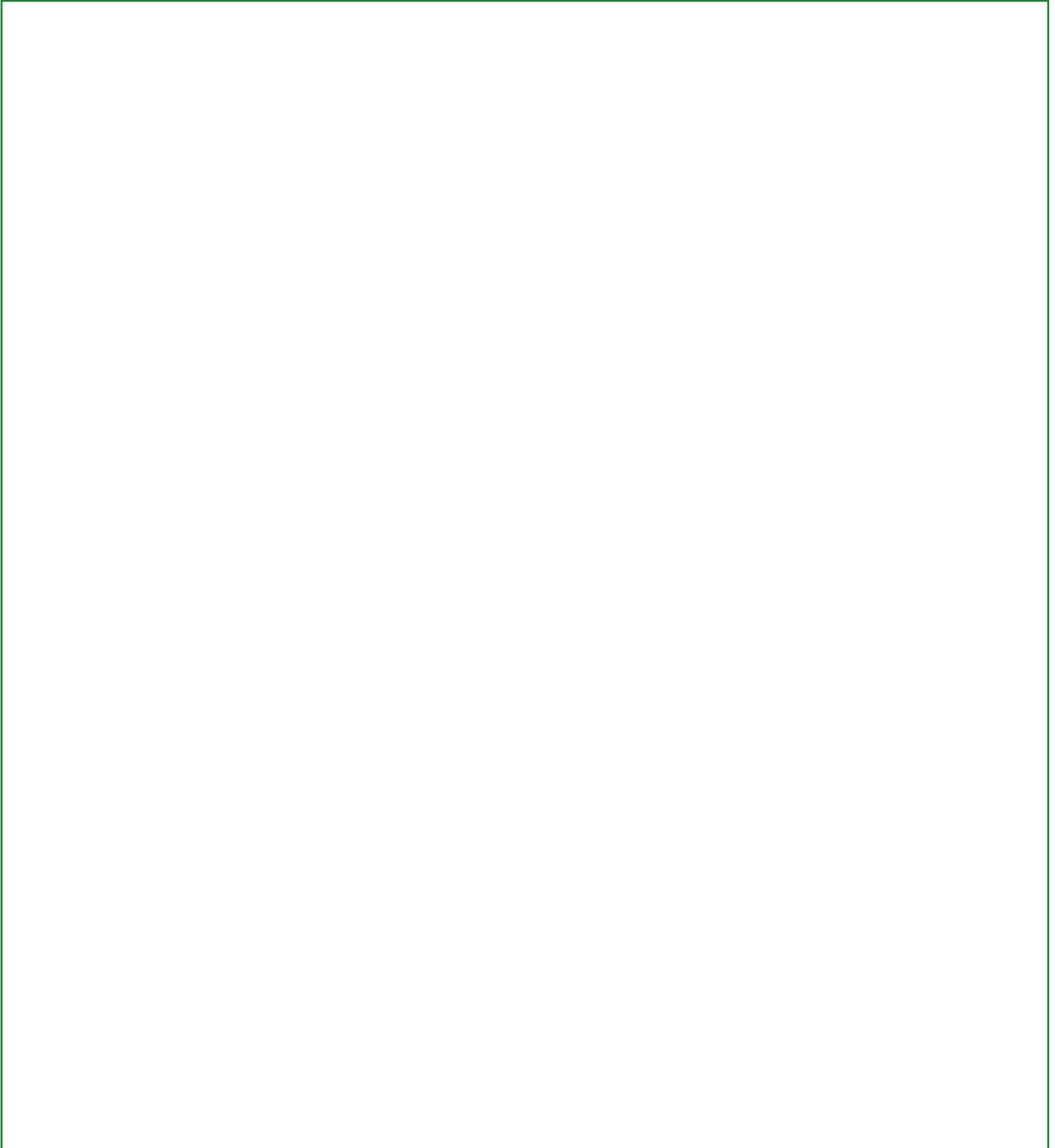

Karácsony Ausztriában

„Frohe Weihnachten” – karácsonykor sokszor hallani ezt a mondatot egész Ausztriában. Az osztrák karácsonyi szokások sok mindenben hasonlítanak a magyar ünneplésre, viszont vannak olyan különlegességek, amiket nem mindenhol talál meg az ember. Az adventi időszak nagyon fontos az osztrákoknak. Az adventi koszorúval, az adventi naptárral és karácsonyi készülődéssel várják az emberek Ausztriában az ünnepeket. Nagyon kedvelt helyek karácsony környékén a karácsonyi vásárok, vagy „Christkindermarkt”, amik az ország minden városában fellelhetőek. A kis standok, amelyek sokszor kézzel készített különlegességeket árulnak, a finom forró csoki vagy puncs, a karamellizált magok, a szép világítás és a karácsonyi zene mindig nagyon jó hangulatot teremt a vásárban. Ausztriában december 24-én ünneplik Jézusnak a születését. Ilyenkor jön a „Christkind”, a Jézuska, és a szépen feldíszített karácsonyfa alá rakja az ajándékokat. Ezután megrázza a csengőt, így jelezve a gyerekeknek, hogy bemehetnek a karácsonyfához. Ajándékbontogatás előtt klasszikus osztrák karácsonyi dalokat énekelnek a családok, többek között a „Csendes éj”-t és az „Ó, zöld fenyő”-t. Az ünnepi vacsora házról házra különbözik, de sokszor szerepel a menü libasült, kolbász, burgonyasaláta vagy különféle halak, például ponty. A legtöbb ember éjfélkor elmegy a karácsonyi misére. Sokan a hegyekben töltik az ünnepeket, és ott síelnek a családjukkal vagy barátokkal.

Bárhogy is ünnepelnek Ausztriában, mindenki emlékszik arra, hogy a karácsony a szeretet ünnepe. „Frohe Weihnachten!”

Az én karácsonyom:

- !** **Olvasd el a mese címét! Hogyan kapcsolódik a karácsony témaköréhez?**
- **Ha ez egy népmese, szerinted ki lesz a főszereplője?**

A MEGFELEZETT AJÁNDÉK³²

Volt egyszer egy királyfi. Ez a királyfi vadászni ment az erdőbe, s úgy belemelegedett a vadászatba, hogy egyszerre ráesteledett, s ment volna haza, de nem találta meg az utat a nagy sötétségben. No, most mit csináljon? Bolyongott jobbra-balra, s nagy későre megpillantott valami gyenge világosságot. Nosza, odament egyenesen, s hát egy kis házikó ablakában pislogott az a világosság. Bekopogott az ablakon, s mindjárt ki is szólt a gazda:

– Ki kopog?–

A királyfi. Adsz-e szállást, jó ember?

– Adok hát - felelt a gazda, s nyomban ajtót nyitott, betessékelt³³ a királyfit, aztán felköltötte a feleségét meg a leányát, hogy készítsenek vacsorát a királyfinak.

Csupán egy kakasuk volt,
azt hamarosan leölték, megkopasztották,
megsütötték, s erősen kérték a bocsánatot a királyfitól,
hogy szegény létükre jobb vacsorával nem szolgálhatnak.
De a királyfi éhes volt mint a farkas, pompásan³⁴ ízlett a vacsora. Aztán jó puha ágyat
vetettek neki, s úgy aludt reggelig, mint a bunda.

Jókedvvel kelt fel a királyfi, megköszönte a szíves vendéglátást, elbúcsúzott a szegény
emberektől, s hazáig meg sem állott. Ahogy hazaért, megparancsolta az inasának³⁵, hogy
vigyen ide meg ide, ennek s ennek a szegény embernek egy sült kakast, egy kalácsot, egy
hordócska bort s tizenkét tallért³⁶. Mindjárt indult is az inas, de merthogy messze volt
az erdő, megéhezett útközben, s kapta-fogta magát, megette a kakasnak
a felét. Aztán továbbment, de most meg erősen megszomjazott, s
kapta-fogta magát, megitta a hordócska bornak is a felét. De ez nem
volt elég az ebadtának³⁷, a kalácsnak is a felét megette. Aztán mit
gondolt, mit nem, a tizenkét tallérból hatot a lajbija³⁸ zsebébe
csúsztatott. Gondolta, elég lesz annak a szegény embernek hat
tallér is.

³² Forrás: <https://mek.oszk.hu/04700/04776/04776.htm#4>

³³ Udvariisan megkér valakit, hogy lépjen be valahová

³⁴ Nagyon, rendkívülien

³⁵ Tanonc, tanuló

³⁶ Arany forint értékű ezüstpénz

³⁷ Komisz, hitvány, gazember

³⁸ Vastagabb posztóból készült, fémgombos kabát, ill. ujjas
nélkül, felső ruhaként hordott mellény, (rég) falusi férfiviselet

Na, megérkezett az inas, átadta a királyfi ajándékát, volt öröm a háznál, de a leány, aki ritka okos volt, gyanút fogott, beelátott a hamis inas veséjébe. Nem hihette, hogy a királyfi éppen fél kakast, fél hordó bort, fél kalácsot s hat tallért küldjön.

– Hallod-e – szólt az inasnak –, ha megmondanád, üzennék valamit a királyfinak, de úgy, ha szórul szóra átadod az üzenetet.

– Hogyne – fogadkozott az inas.

– Hadd hallom!

– Hát először ezt mondjad:

*Annak, aki éjjel dalol,
Fele elveszett valahol.*

Az inas utánamondta az üzenetet.

– Másodszor ezt mondd neki:

*Miért csak fél a hold második
negyedben?
Sehogy sem tudok eligazodni ebben.*

A harmadik üzenet ez volt:

*Fenn is tele, lenn is tele,
Mégis hiányzik a fele.*

A negyedik üzenet ez volt:

*Tizenkét hónap egy évben,
Hogy lett hat belőle éppen?*

Az inas hazament, s szórul szóra elmondta az okos leánynak mind a négy üzenetét. A királyfi végighallgatta, aztán nem tudta, mit csináljon, haragudjon-e vagy nevéssen, de annyira megtetszett az elmés üzenet, hogy elkacagta magát.

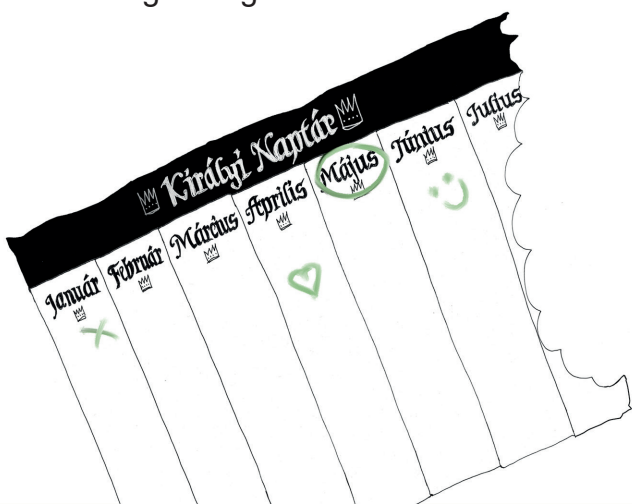
– No, te huncut, tudod-e, hogy mi van abban a négy üzenetben? Az van benne, hogy a kakasnak meg a kalácsnak a felét megetted, a bornak felét megittad, a tizenkét tallérnak a felét zsebre vágta. Igaz-e?

– Igaz, felséges királyfi. Kegyelem árva fejemnek!

– Jól van, megkegyelmezek, mert szerencsédre, a te hamisságodból tudtam meg annak a leánynak a nagy okosságát. Ilyen feleség való énnekem!

Még aznap aranyos hintót küldött az okos leányért meg a szüleiért, s mindjárt meg is tartották a lakodalmat.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

FELADATOK A MESE FELDOLGOZÁSÁHOZ

1. A szöveg első olvasása után dönts el, melyik igaz, melyik hamis a következő állítások közül! Jelöld egy I, illetve egy H betűvel!

- A királyfi eltévedt a sötétben, véletlenül talált rá a házikóra.
- A gazda nem szívesen fogadta be a királyfit.
- Egy szerény vacsorával vendégelték meg a királyfit.
- A királyfi igazán hálás volt a vendéglátásért.
- A királyfi a kocsisát küldte el a szegény ember házához, hogy megköszönje a jótettet.
- A királyfi kocsisa is eltévedt az erdőben.
- Az okos leány csalafinta üzeneteket küldött a királyfinak.
- A királyfi a leány üzenetei alapján rájött, milyen hűséges az inasa.
- A mese a pár egybekelésével végződik.

2. Pótold a szövegrészletet a hiányzó szavakkal!

Mindjárt _____ is az inas, de merthogy messze volt az erdő, _____ útközben, s kapta-fogta magát, megette a _____ a felét. Aztán továbbment, de most meg _____ megszomjazott, s _____ magát, megitta a hordócska _____ is a felét. De ez nem volt elég az _____, a _____ is a felét megette. Aztán mit gondolt, mit nem, a tizenkét _____ hatot a _____ zsebébe csúsztatott. Gondolta, elég lesz annak a _____ embernek hat tallér is.

3. Gyűjts szavakat a szövegből!

a) Hogyan mondanád másképpen? Keress rokon értelmű szavakat a szövegből!

vándorolt _____

tanuló _____

zseb _____

gazember _____

b) Mi az ellentéte? Keresd meg a szövegben!

kivirradt _____

kemény _____

közel _____

ostoba _____

4. Válaszolj a kérdésekre egy mondatban!

Hová ment a királyfi?

Mi történt a királyfival, amikor beesteledett?

Mit csinált a gazda, miután beengedte a királyfit?

Mivel vendégelte meg a család a királyfit?

Mit tett a királyfi, miután hazaért?

Mi történt az inassal a szegény emberhez vezető hosszú úton?

Hogyan járt túl az okos leány az inas eszén?

Mit tett a királyfi, amikor kiderült az inas hamissága?

5. Karácsonykor az emberek templomba mentek.

A gyülekezet közösségében Isten igéjét hallgatták.

Nézzetek utána az alábbi linken található dokumentum 348. oldalán és beszéljétek meg, mit jelent az ige szó!

6. A nyelvtanban az ige egy szófaj megnevezése. Cselekvést, létezést, történést kifejező szavak csoportját nevezzük így.

a) Húzd alá az alábbi szövegben az igéket!

- *Ki kopog?*

- *A királyfi. Adsz-e szállást, jó ember?*

- *Adok hát - felelt a gazda, s nyomban ajtót nyitott, betessékelte a királyfit, aztán felköltötte a feleségét meg a leányát, hogy készítsenek vacsorát a királyfinak. (...)*

Jókedvvel kelt fel a királyfi, megköszönte a szíves vendéglátást, elbúcsúzott a szegény emberektől, s hazáig meg sem állott. Ahogy hazaért, megparancsolta az inasának, hogy vigyen ide meg ide, ennek s ennek a szegény embernek egy sült kakast, egy kalácsot, egy hordócska bort s tizenkét tallért.

b) Amikor beszélünk, az a beszéd ideje. Ehhez viszonyítjuk a többi esemény idejét. A beszédidő előtt történő események múltban, a beszédidő utániak jövőben történnek. A beszédben igéket használunk. Az igék végződéseket kaphatnak. Ha az ige idejét nem jelöljük, akkor jelen idejű igealakról beszélünk: Peti fut. A múlt idejű igealak -t/-tt végződést kap: Peti futott. Jövőbeli eseményt kifejezhetünk jelen idejű igéssel: Holnap Peti fut., vagy a „fog” szó segítségével: Holnap Peti futni fog.

Az igeidő tehát egy nyelvtani fogalom. Válogasd szét az igéket aszerint, hogy milyen igeidőben állnak!

Múlt idő	Jelen idő	Jövő idő

7. Egészítsd ki a következő igeragozással kapcsolatos táblázatokat!

a) Jelen idő

	Alanyi		Tárgyas	
	határozatlan		határozott	
	adni valamit		adni az ajándékot	
én	adok	valamit	adom	az ajándékot
te		valamit		az ajándékot
ő		valamit		az ajándékot
mi		valamit		az ajándékot
ti		valamit		az ajándékot
ők		valamit		az ajándékot

b) Múlt idő

	Alanyi		Tárgyas	
	határozatlan		határozott	
	adni valamit		adni az ajándékot	
én	adtam	valamit	adtam	az ajándékot
te		valamit		az ajándékot
ő		valamit		az ajándékot
mi		valamit		az ajándékot
ti		valamit		az ajándékot
ők		valamit		az ajándékot

c) Jövő idő

	Alanyi		Tárgyas	
	határozatlan		határozott	
	adni valamit		adni az ajándékot	
én	adni fogok	valamit	adni fogom	az ajándékot
te		valamit		az ajándékot
ő		valamit		az ajándékot
mi		valamit		az ajándékot
ti		valamit		az ajándékot
ők		valamit		az ajándékot

8. Beszéljétek meg!

- Hányféle igeidőt ismerünk?
- Az általad használt idegen nyelven hány alakja lehet az igenek a különböző időkben?

9. Szólások, közmondások

A királyfi éhes volt, mint a farkas.

Milyen állatos hasonlatokat ismertek még?

Gyűjtsetek 2-3 fős csoportokban minél többet!

(pl. csiga, róka, egér, bárány, kos stb.)

10. Beszélgetsetek!

- Mi volt életed legeslegszebb ajándéka?
- Milyen ajándékot szeretnél nagyon-nagyon megkapni?

11. Tollbamondás

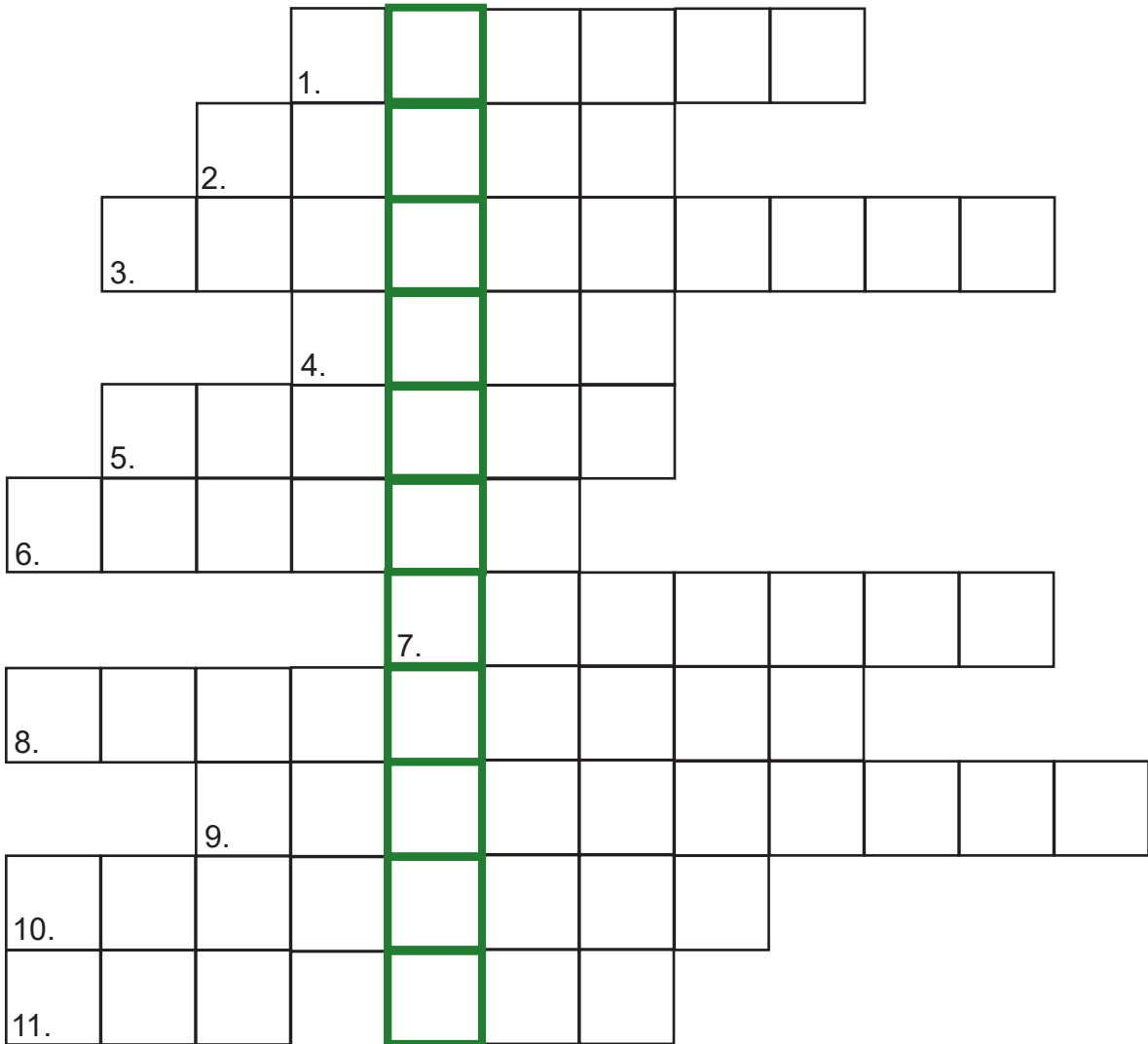

12. Karikázd be a következő szövegben az 5 elrejtett hibát!

Az inas hazament, s szórul szóra elmontha az okos leánynak mind a négy üzenetét. A királyfi végighallgata, aztán nem tudta, mit csináljon, haragudjon-e vagy nevéssen, de annyira megtetszet az elmés üzenet, hogy elkacagta magát.

13. Oldd meg a keresztrejtvényt! Mi a megfejtés?

1. az egyik főétkezés
2. mellény
3. fényesség
4. tanonc
5. komisz, ravasz
6. régi pénznem
7. irgalom
8. letollaz, megszabadít a tollától
9. ennyi hónap van egy évben
10. így ízlett a királyfinak a vacsora
11. a férj párja

Megfejtés: _____

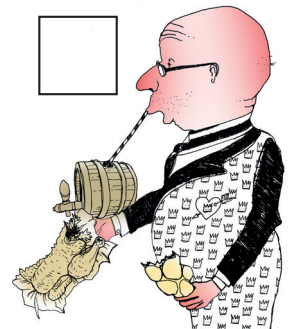
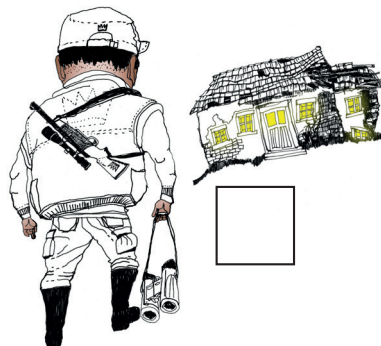
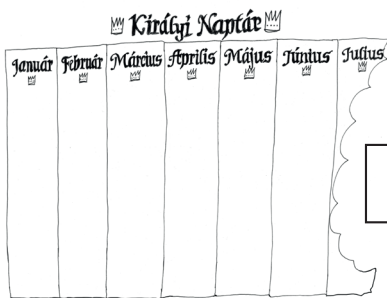
14. Rendezd sorrendbe az eseményeket!

a) Számozd meg a mondatokat történelmi sorrendben!

- a szegény ember befogadta a királyfit
- a királyfi nyugovóra tért
- ráesteledett a királyfira
- a királyfi elküldte az inasát az ajándékokkal
- a királyfi feleségül vette a szegény leányt
- a leány üzenetet küldött az inassal
- a család vacsorával vendégelte meg a királyfit
- a királyfi rájött, hogy hazudott az inasa
- az inas elfogyasztotta a jutalmak felét

b) Számozd meg a történet alapján a rajzok sorrendjét, és írd egy-egy címet hozzájuk!

15. A karácsonyi ajándékozás szokása Magyarországon a 19. században jelent meg.

“Míg a század első felében elsősorban finomságokat (például cukrozott gyümölcsöket) kaptak karácsonykor a legfiatalabb családtagok, a század közepétől egyre elterjedtebbé vált a legkülönbébb játékok ajándékozása.”³⁹

a) Mesélj a képek alapján arról, milyen lehetett egykor és ma a karácsonyi ajándékozás!

b) Készíts hasonló képmontázst! Írd le, milyen lehetett a te hazádban a karácsonyi ajándékozás régen és milyen ma!

Az elkészült munkát elküldheted az office@amaped.at e-mail-címre! A legjobbak az adott tanév végén jutalomban részesülnek.

³⁹ Forrás: <https://ng.24.hu/kultura/2020/12/25/karacsonyi-ajandekozas-a-19-szazadi-varosi-polgarsagban/>

16. Keresd meg a szövegben a múlt idejű igéket, és húzd őket alá!

Mivel jelöljük a múlt időt? Mi a múlt idő jele?

Miért használunk néha egy, máskor két „t”-t?

17. Írd le helyesen!

mongya _____

hajja _____

válaszozjon _____

szójjon _____

maraggyon _____

18. Mi a különbség?

a) Hogyan fordítanád arra a nyelvre, amit az iskolában használasz?

• adok egy kakast : _____

adom a kakast: _____

• átad valamit: _____

átadja az üzenetet: _____

• végighallgatsz egy üzenetet: _____

végighallgatod az üzenetet: _____

19. Az okos lány találós kérdésekkel üzent a királyfinak.

Mi lehet a következő találós kérdések megfejtése? ⁴⁰

a)

Van egy fa,
Annak van négy ága,
Minden ágán van három fészek,
Minden fészekben van négy madár,
Minden madárnak van hét tojása,
S minden tojásból huszonnégy fióka
kél.

b)

Van közöttük angyal is,
kettő három király is,
A házikót leteszik,
kis Jézuskát dicsérik.

c)

Melyik ács ehető?

d)

Melyik karó véd a hideg ellen?

e)

Nem keltem én magból,
nem voltam palánta,
nem ültetett kertész,
tövem se kapálta.
Kivirultam mégis
hideg téli éjjel...
Csak a nap sugára
Ne hervasszon még el!
Mi az?

f)

A szobánkban tanyázik,
Csillagoktól pompázik.
Tűleveles az ága,
Körüljárjuk dalolva. Mi az?

g)

Fenyőfán nő, pikkelye
van, de nem hal.

⁴⁰ A megfejtések a mellékletben találhatóak.

20.

Amikor beszélünk, azt különböző céllal, szándékkal tesszük. Beszélhetünk úgy, hogy biztosak vagyunk valamiben. Lehet, hogy szeretnénk valakit rávenni valamire. Az is lehet, hogy elképzelünk egy világot, ami akkor létezhetne, ha egy feltétel teljesül. A beszéd szándékának kifejezésére az ige különböző alakjait használhatjuk. Ha biztosak vagyunk valamiben, gyakran kijelentő módú igét használunk, amelynek a magyarban nincs jele: *Peti fut*. Ha valakit rá akarunk venni valamire, akkor felszólító igealakokat is használhatunk: *Fuss, Peti!* Ha feltételezünk valamit, akkor feltételes módú igealakot is használhatunk: *Peti futna, ha nem fájna a lába*.

Az igemód egy nyelvtani fogalom. Nem mindig függ össze a beszédszándékkal. Felszólító módú igealakot használunk például a következő mondatban is, pedig nincs benne felszólítás: *Peti nem akarta, hogy fussak*.⁴¹

A kapott információk alapján egészítsd ki az alábbi táblázatot!

	Alanyi	Tárgyas
	határozatlan	határozott
	adni valamit	adni az ajándékot
én	adjak valamit	adjam az ajándékot az ajándékot
te	valamit	az ajándékot
ő	valamit	az ajándékot
mi	valamit	az ajándékot
ti	valamit	az ajándékot
ők	valamit	az ajándékot

⁴¹ 80. Az s, sz, z és dz végű igék felszólító módú alakjaiban megtartjuk az ige eredeti formáját, de a módjel módosult -s, -sz, -z és -dz változatát tüntetjük fel. Ezeket az igealakokat tehát (s + j, sz + j, z + j, dz + j helyett) kettőzött s-sel, kettőzött sz-szel (ssz-szel), kettőzött z-vel és kettőzött dz-vel (ddz-vel) írjuk, például: késsen, mossam; vesszenek, vadásszatok; hozzad, végezzünk; eddzétek, lopóddz(ál). A hallatszik, játszik, látszik, tetszik és metsz ige is ezt a szabályt követi: hallatsszon, játsszál, látsszam, tetsszél, metssze stb.

A felszólító módú, határozott (tárgyas) ragozású, egyes szám 2. személyű rövid alakokban a módjel nélküli tőhöz kapcsolódik a -d személyrag, például: nyesd, olvasd; mászd, úszd; húzd, végezd; edzd. Hasonlóképpen: játszd, metszd (vagy mesd).

A hallatszik, játszik, látszik, tetszik, metsz ige több kijelentő és felszólító módú formájának azonos a kiejtése, például játszunk és játsszunk [jáccunk]. E formák írásban való pontos megkülönböztetése azonban fontos követelmény, például: Látom, hogy csak játszának velünk. Kértem őket, hogy játsszanak velünk. – Kilátsszanak. Betakarom, nehogy kilátsszanak. – Jó érzés lesz, ha tetszünk neki. Azt akarjuk, hogy tetsszünk neki.

21. Beszéljétek meg!

A következő mondatok igéi is felszólító módban vannak.

Hova tűnt a felszólító mód -j jele? Mit veszel észre?

Kegyelmezz árva fejemnek! Hozzad azt a kakast!

Ne késsünk el! Lessenek be az ablakon!

Vadásszanak inkább másra! Másszunk fel a fára!

22. Alkoss mondatokat a minta szerint!

Az evéssel végezni. - Végezzünk gyorsan az evéssel!

Valamit kérdezni. - _____

Kezet mosni. - _____

Bábszínházat játszani. - _____

23. Írj egy-egy mondatot a következő igepárokkal: kérdez – kérdezz;

játszunk – játsszunk; hoz – hozz; les – less!

24. Folytasd a sort!!

a) csinál – csináljon

küld - _____

mond - _____

áll - _____

b) Olvassátok fel hangosan ezeket a szópárokat. Milyen hangokat hallotok a felszólító módú alakban?

25. Képzeltbeli karácsonyi ajándék

Felírjuk a csoporttagok nevét egy-egy papírra, amelyből mindenki húz egyet (aki magát húzta, kicseréli). Majd mindenki elgondolkodik azon, hogy mit szeretne ajándékozni a kihúzott társának. Az ajándék lehet egy tulajdonság, egy képesség, egy esemény a jövőben, vagy bármi, aminek a kihúzott társa örülhetne. Ezt felírják a papír másik oldalára, és a névvel kifelé összehajtva visszadobják a kalapba. Utána mindenkit sorra kihúzzunk, és elolvassuk, ki mit kapott. Ez a játék játszható úgy is, hogy mindenki ajándékozik a szomszédjának pl. egy kedves szót.

26. Különleges ajándékozó játék

Karácsony előtt játszható olyan csoportban, ahol szeretnék egymást megajándékozni a résztvevők. Mindenki hoz magával egy kis, becsomagolt ajándékot és leteszi az asztalra. Be kell állítani egy időzített jelzést (pl.: mobiltelefonon) úgy, hogy senki ne tudja, pontosan mennyi idő múlva lesz a jelzés. Ezután a résztvevők egymás után dobznak egy dobókockával. Aki hatost dob, levehet egy csomagocskát az asztalról. Aki egyest dob, elvehet egy ajándékot valakitől és odaadhatja valaki másnak. Itt kitalálhatjuk a saját szabályainkat (pl.: ha valaki kettést dob, minden ajándék az eggyel jobbra, aki hármast dob, minden ajándék az eggyel balra ülő személyhez kerül). Aki négyest dob, cserélhet valakivel, az ötös dobásnál pedig mindenki mindenkivel. Amikor az idő lejár, mindenki azt az ajándékot kapja meg, ami éppen nála van.

27. Karácsonyi ajándékok kézzől kézre adása

A gyerekek körben ülnek, egy karácsonyi dallal fokozhatjuk a karácsonyi hangulatot. Ezután tegyünk egy díszdobozba valami alkalomhoz illőt, mint pl. kis Mikulást! A dobozt a játék végén a győztes kinyithatja. Tegyünk fel karácsonyi dalokat, és járjon körbe a csomag! Ha valakinek a kezében marad, amikor a zene megáll, ahelyett, hogy kizárnák a játékból, behívják a kör közepébe, és könnyű karácsonyi kérdéseket tesznek fel neki. Ha helyesen válaszol a kérdésre, visszaállhat a játékba, ha nem, akkor kimarad a játékból.⁴²

28. Karácsonyi pozitív üzenet

Mindenki kap egy papírlapot, amelynek az aljára felírja a nevét, hogy jól látható legyen. A gyerekek jobbra adják a cetliket, amelyek körbejárnak a csoportban. A feladat, hogy az alul olvasható név tulajdonosának üzenjen valami szépet, vagy írja oda, miért kedveli őt, mi jót kíván neki. Felül kezdik el az írást, utána behajtogatják a lapot, hogy más ne olvashassa el. A végén visszaér a papír a sok pozitív üzenettel jogos tulajdonosához.

⁴² A kérdésekre láss példákat a mellékletben.

GYERMEKKORI EMLÉK⁴³

Hull a hó, hull a hó, ismét itt a karácsony. Nekem apróember koromban sem állítottak karácsonyfát, pedig mi rengeteg karácsonyfa zöldellik a mi erdőnkben! Nem panaszképpen mondom, hiszen az én gyermekkorom a karácsonyfát hírből sem ismeri.

A XIX.⁴⁴ század elején gyűjtják az első karácsonyfát valamelyik Podmaniczky kastélyában: német volt a ház asszonya, hazájából hozta e kedves szokást. A XIX. század vége felé jár az idő mutatója, s nálunk a karácsonyfát még mindig nem ismerik. Zörgő dió, mogyoró, piros alma: ez a falusi gyermek karácsonyi ajándéka, s ha erre az egyszerű szentháromságra emlékezem, szememből a könny kicsordul. A síríg kísér ez az édes emlék: karácsony hajnalán a szabad kemence tüze karikás ágyacskámra világít, nyitogatom a szememet, s egyszerre csak arcomon elkezd gurulni valami, gurul, gurul, legurul meleg kebelemre, odakapok: alma, alma, piros sólyomalma! És ott áll édesanyám, fölém hajolva, mosolyogva, aztán megcsókol – melyik gyermeknek van ennél édesebb karácsonyi emléke? (Részlet az Édes anyaföldem! című könyvből)

A KARÁCSONYFA⁴⁵

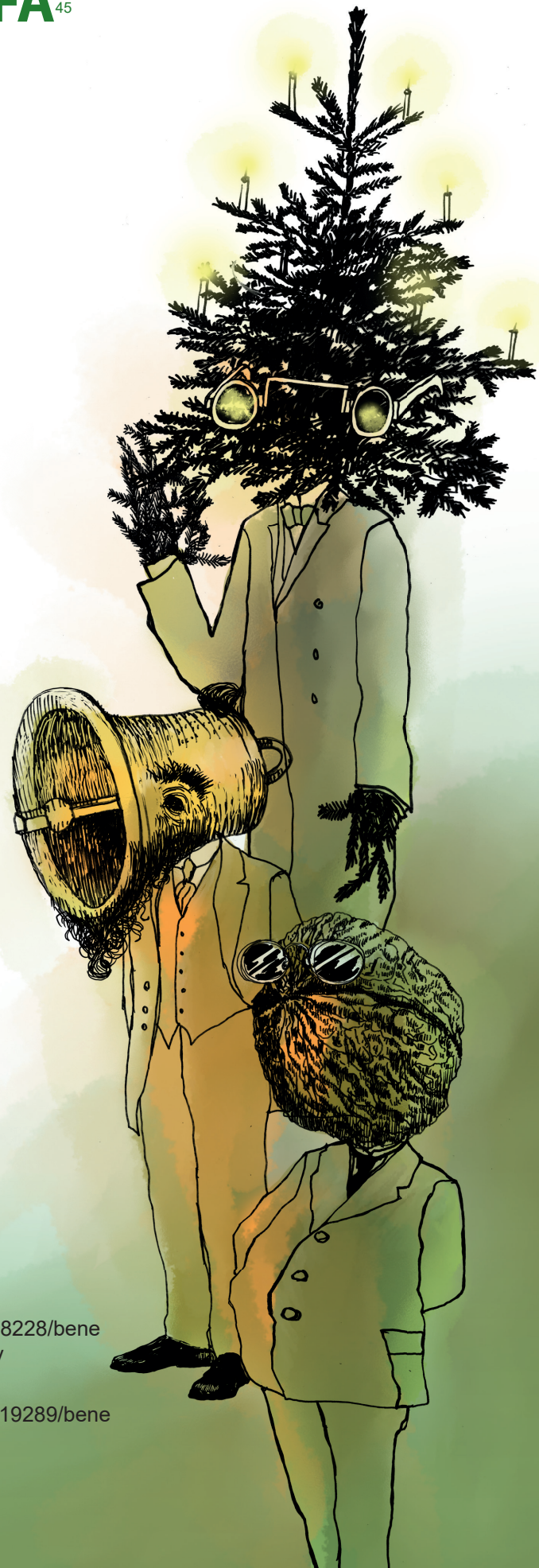
Csingilingi, szól a csengő,
Jertek, fiúk, lányok!
Föl van gyújtva, meg van rakva
A karácsonyfátok.

Csingilingi, szól a csengő,
Arany a csengése,
Aranyosabb, szebb ez, mint a
Muzsika zengése.

Csingilingi, szól a csengő
Vajon kik csengetnek?
Mennyországból az angyalkák
A jó gyerekeknek.

Csingilingi, szól a csengő
Nyílik már az ajtó,
Cseng a szoba, zeng a szoba
Vidám gyermek zajtól.

Csingilingi, szól a csengő,
Jertek, fiúk, lányok,
Föl van gyújtva, meg van rakva
A karácsonyfátok.

⁴³ Forrás: <https://www.3szek.ro/load/cikk/98228/benedek-elek:-gyermekkori-emlek-karacsony>

⁴⁴ 19.

⁴⁵ Forrás: <https://www.3szek.ro/load/cikk/119289/benedek-elek:-a-karacsonyfa>

FELADATOK A TÖRTÉNETHEZ ÉS A VERSHEZ GYERMEKKORI EMLÉK

1. Válaszolj a kérdésekre egy mondatban!

Miért nem állítottak a szerzőnek karácsonyfát gyermekkorában?

Hol állították az első karácsonyfát?

Honnan érkezett a szöveg szerint a karácsonyfa szokása?

Mi volt a falusi gyermekek karácsonyi ajándéka?

Mi történt a szerzővel karácsony hajnalán?

Összességében hogyan emlékezik a szerző gyermekkorára karácsonyára?

2. Eddigi legszebb karácsonyom

Melyik a legkedvesebb gyermekkori emléked a karácsonyról?

Foglald össze pár mondatban!

3. Melyik idézet vonatkozik a szövegben a mesélő gyermekkorára, melyik az idős korára?

“Hull a hó, hull a hó” _____

“nálunk a karácsonyfát még mindig nem ismerik” _____

“karácsony hajnalán a szabad kemence tüze karikás ágyacskámra világít”

“És ott áll édesanyám, fölém hajolva, mosolyogva” _____

“szememből a könny kicsordul” _____

4. Foglalkozzunk az igékkal!

a) Húzd alá a szövegben az igéket!

b) Csoportosítsd az igéket az igeidők szerint!

Múlt idő	Jelen idő

c) Válaszolj a kérdésre írásban: miért használ az író sokkal több jelen idejű igét, annak ellenére, hogy a múltból beszél?

5. Keresd meg a szövegben a feladatban szereplő három kifejezést! Hogyan mondanánk ma ezeket a régies szavakat?

apróember koromban: _____

mi rengeteg (karácsonyfa) _____

kebelemre _____

6. Milyennek képzeled el a szöveg mesélőjét?

Készíts róla írásban egy rövid portrét (jellemzést), vagy rajzold le az üres helyre!

7. **Benedek Elek: Jövel, jövel⁴⁶ című verséből idézünk két versszakot.**

*„Jövel, jövel, mint egykor régen,
Hadd éljem újra gyermekségem
Szép estelét.*

*Mikor a földet hó megeste,
Dal s mese közt karácsonyeste
Vígán telék.*

*Dió meg alma - más se kellett,
Szegénynek is - óh erre tellett! -
Volt asztalán.*

*Karácsonyfák nem ragyogtak bár,
Angyalok akkor is voltak már,
De voltak ám!”*

Hasonlítsd össze a Gyermekkori emléken és a versrészletben található gondolatokat, érzéseket, kifejezőeszközöket! Írj néhány vázlatpontot a táblázatba!

	Gyermekkori emlék	Jövel, jövel
téma		
nézőpont		
hangulat		
szókincs		

⁴⁶ Forrás: <https://www.eternus.hu/vers/7388>

8. Kérdezd meg szüleidet, nagyszüleidet, ők hogyan ünnepelték a karácsonyt!

9. Kinek az emléke?

Írjatok fel papírra név nélkül egy történetet a saját életekből, amire szívesen emlékeztek. Keverjétek össze a papírlapokat, majd mindenki húzzon ki egyet, és olvassa fel a többieknek a rajta szereplő történetet! Találjátok ki, kinek az emlékét hallottátok!

A KARÁCSONYFA

1. Keresd meg a versben az egyetlen felszólító módban levő igét!

Melyik szóból képeztük?

2. Folytasd a sort! Figyelj a múlt idejű alakok helyesírására!

föl van gyújtva: fölgyújtották

meg van rakva: _____

föl van állítva: _____

ki van világítva: _____

meg van sütve: _____

fel van díszítve: _____

3. Olvasd el Benedek Elek:

Jövel, jövel című versét is, majd egészítsd ki a táblázatot!

„A „jövel” régies irodalmi alak, jelentése: jöjj el, köszönts be hozzám, hozzánk!”

<https://e-nyelv.hu/2012-11-18/jovel/>

A Jöjj! vagy ennek elterjedtebb változata a Gyere! A jönni ige egyes szám 2.

én	jöjjelek	
te	jöjjél = gyere!	
ő	jöjjön	
mi	jöjjünk	
ti	jöjjetek = gyertek!	
ők	jöjjenek	

4. **Betűháló**

Elrejtettünk a betűhálóban tíz olyan szót, amely a karácsonyhoz kapcsolódik.

Megtalálod ezeket a szavakat?

C	B	L	Ő	Ú	Ű	K	T	V	Y	B	R	E
S	A	E	Y	Í	V	A	U	I	N	M	L	K
Ú	R	F	G	Y	E	R	T	Y	A	É	Á	M
C	F	V	T	E	R	Á	A	Í	C	V	U	P
S	Z	A	L	O	N	C	U	K	O	R	K	Á
D	A	M	É	Z	E	S	K	A	L	Á	C	S
Ì	T	Z	S	E	K	O	L	É	P	Á	K	Z
S	C	S	E	K	Á	N	T	Á	L	Á	S	T
Z	E	R	A	N	G	Y	A	L	T	Ú	K	O
E	G	B	E	C	Í	F	Á	Z	É	H	Ű	R
R	I	G	Ú	N	K	A	J	Á	N	D	É	K
E	G	U	T	B	R	Á	P	V	D	Ú	Z	A
B	E	T	L	E	H	E	M	E	Z	É	S	Ű

5. Hangutánzó szavak

A versben többször ismétlődik a “csingilingi”, a csengő hangját felidéző hangutánzó szó.

Karikázd be következő sorokban a hangutánzó szavakat, majd az üres vonalakhoz írd le, minek a hangját utánozhatják ezek a szavak (pl. *csingilingi* – *csengő*)!

berreg, beáll, kotor, kikeriki, tik-tak, kakas, sziszeg, hangos, nyihaha, kiált, kujtorog, nyávog, bumm, cupp, kínál, motor, zizeg, gubbaszt

6. Karácsonyi tudáspróba

Rajzoljunk karácsonyfát egy táblára! Készítsünk néhány kártyát, és írjunk rájuk könnyű karácsonyi kérdéseket (a példákat lásd a mellékletben)! Ezután akasszuk ezeket a kártyákat a karácsonyfára, írással befelé úgy, hogy a kérdéseket ne lehessen látni! Majd egyenként szólítsuk a játékosokat, akiknek le kell venniük egyet a fáról és válaszolniuk kell a rajta található kérdésre! A játékosokat a válaszoknak megfelelően kell pontozni. Még szórakoztatóbbá tehetjük a játékot, ha a játékosokat két csoportba osztjuk. Felváltva kell válaszolniuk a kérdésekre. A nyertes csapat ajándékot kap.

7. Öltözz karácsonyfának!

Legyen több csapat és kapjon mindegyik egy egész zöld krepp-papír tekercset! Melyik csapat tudja leggyorsabban beöltöztetni a kiszemelt játékost karácsonyfának? (Ha karácsonyfadíszeket is akarunk, arra más színű kerepp-parírt adunk a csoportoknak.)

8. Karácsonyi puzzle

Vágjunk szét egy karácsonyi képeslapot, vagy nyomtassunk ki egy karácsonyi fotót!

Ha két példányban készítjük, versenyezhet két csapat, melyikük a gyorsabb.

9. Körbe-körbe, „karácsonyfába“

A gyerekek álljanak egy vonalba és rajzoljanak maguk elé egy karácsonyfát! Ezután álljunk eljűk és mondjuk: „BE!“ Ilyenkor nekik be kell ugrianiuk a karácsonyfa belsejébe. Ha az utasító szó „KI!“, akkor ki kell ugrianiuk belőle. Ezután zavarjuk össze őket! Mondjunk valami olyasmit, hogy: BE-KI – BE-KI -KI! Igen szórakoztató látni, ahogyan mindenki beugrik, amikor ki kellene és fordítva. A legügyesebbeket meglephetjük pár karácsonyhoz kapcsolódó ajándékkal.

Melléklet

Megfejtések a találós kérdésekhez – 115. oldal, 19. feladat:

a) év; b) betlehemesek; c) kalács; d) takaró; e) jégvirág; f) karácsonyfa; g) fenyőtoboz

Példakérdések és válaszok a játékhoz – 129. oldal, 6. feladat:

1. Hol található a Föld legnagyobb karácsonyfája? (Kalifornia)
2. Ki volt a Karácsonyi ének című (Christmas Carol) könyv szerzője? (Charles Dickens)
3. Melyik országban jelent meg először a karácsonyfa? (Németország)
4. A Csendes-óceánban található Karácsony-sziget eléggé népszerű. Hol van a másik Karácsony-sziget? (Indiai-óceán)
5. Melyik volt az első ország, amely karácsonyi bélyeget állított ki? (Ausztria)
6. Milyen állaton utaztak a keleti bölcsek Jézushoz, hogy ajándékot vigyenek neki? (teve)
7. Melyik országban van az a szokás, hogy egy boszorkány dobja bele a kéménybe az ajándékokat karácsonykor? (Olaszország)
8. Melyik név nem tartozik Mikulás szarvasaihoz – Táltos, Agancs, Táncos, Üstökös, Ágas? (Agancs)
9. Melyik ország a legnagyobb karácsonyfa exportáló? (Kanada)
10. Kinek a nevéhez kötődik a karácsony ünnepe? (Jézus)
11. A Biblia szerint hol született Jézus? (Betlehem, istálló)
12. A felsoroltak közül melyik ajándékot NEM vitték a napkeleti bölcsek az újszülött Jézusnak – arany, ezüst, mirha és tömjén? (ezüst)
13. Melyik vállalat tette népszerűvé a Mikulást Amerikában? (Coca-Cola)
14. Karácsony másodnapja melyik szentnek a napja? (Szent István)
15. Ki segíti a Mikulást az ajándékok elkészítésében? (manók)

Betlehemes játék – Tornaújfalu (Turnianska Nová Ves, Szlovákia)

Ág Tibor gyűjtése, 1992.

Bodnár Mónika–Rémiás Tibor: Tanulmányok a Bódva völgye múltjából.

Múzeumi Könyvtár, Putnok, 1999.

Szereplők:

Angyal, I. Pásztor, II. Pásztor, III. Pásztor, Kecskés (Fehér öreg), Berdó (Fekete öreg)

Az első pásztor bekopog és beköszön.

I. PÁSZTOR: Dicsértessék a Jézus Krisztus. Szabad a betlehem?

A HÁZIAK: Szabad.

Az első pásztor és a többiek az ajtó előtt, énekelnek.

Ének: Ad Jézulom, infantulom. °1

Propperátesz omnesz, e deinesz.

Propperátesz omnesz, tátesz omnesz Jézulesz.

Szine, fine regulesz, omnesz Jezu, Jezulesz, tantulesz.

Visztronóbisz nóbisztye, visztro nóbisz nóbisztye,

Szalve Jézulesz, szalve nosztesz Jézulesz.

Jezulátem, szalutárem, in glória dikhendátesz.

A koppantásokat a csörgősbottal végzik.

I. PÁSZTOR: (koppantás) Dicsérem a Jézust. Engedelmet kérek,

(koppantás) Hogy e házba minden szó nélkül betérek.

(koppantás) De hiszen a pásztoember is odaveszi magát,

(koppantás) Ahol télen hidegben, melegen találja a szobát.

II. PÁSZTOR: (koppantás) Jó, hogy itt talállak, hisz téged kereslek,

(koppantás) Mert magamba lenni kint nagyon félek.

(koppantás) Amióta élek, pásztoember voltam,

(koppantás) Magam árnyékától, meg nem riadtam.

(koppantás) De amikor éjjel legeltettem nyájam,

(koppantás) Egy szörnyű nagy kísértetet láttam.

(koppantás) Ruházata szép volt, csillaggal volt teli,

(koppantás) Szárnya is volt neki, ebből lesz valami.

(koppantás) Ezt az én fejemből nem veri ki senki.

°1 latint utánzó halandzsa

I. PÁSZTOR: (koppantás) Ugyan mi lehetett, álom és más semmi.

(koppantás) Volt is mitől olyan nagyon megijedni.

II. PÁSZTOR: (koppantás) Volt bizony! Te is megijedtél volna,

(koppantás) mihelyt a szörnyű kísértet előtted termett volna.

III. PÁSZTOR: (bejön a Fehér öreggel, a Kecskéssel)

(koppantás) Bizony megfagyott már keményre, simára,

(koppantás) El ne essen nagyapó, vigyázzon magára.

(koppantás) Mondtam, hogy maradjunk a jó meleg tanyán,
mert bajos itt járni a föld kemény fagyán.

(koppantás) De ki tudja, meddig járunk és kelünk,
Míg a legényekre rálelünk.

(koppantás) De, ni, a! Ehun vannak, (koppantás) mulatoznak,

(koppantás) Mondhatom a nyájra gyönyörűen vigyáznak.

(koppantás) De fiúk! Szó, ami szó, ez nem szép dolog,

(koppantás) Engem és az apót magára hagyátok.

(koppantás) Bánjátok is ti, ha felfalnak a farkasok.

KECSKÉS: Hipp estét, hopp estét.

Szerencsés, füstöltkolbászos bablencsés jó estét.

Hát ti idebent mit csináltok?

Esztek? Isztok? Mulatoztok?

Szegény öregapátokra nem is gondoltok?

Bánjátok is ti, ha felfalnak a farkasok.

De mikor a várhegy alatt jártam,

Tücsköt, bogarat háborúzni láttam.

Szalmakardom kirántom, tücsök nyakát levágom.

Hej de most már kit küldjünk el a papért?

I. PÁSZTOR: Majd elküldjük Bori nénit.

KECSKÉS: Míg Bori néni odajár,

Tücsök élete lejár.

Szénaboglya, pemete,

Vén szatyor, gyere be!

BERDÓ: (Fekete öreg) Nyisd ki fiam az ajtót,

Nem lelem a kilincstartót!

I. PÁSZTOR: (koppantás) Keresse kend a másik sarkán. Én is ott jöttem be.

BERDÓ: Nyisd ki fiam az ajtót.(koppantás) Jaj, fiaim, fiaim! Rám nem is gondoltok?

Szegény öregapátokat magára hagyátok. Bánjátok is ti, ha felfalnak a farkasok. A nyáj szétszalad, nem tudom, hogy mi marad. Ugrik, mászik apraja, nagyja. Pápaszemet tettem, tüzet élesztettem, hogy jobban lássak. Elővettem a nagy bibliát, olvastam belőle Dániel prófétát. Azt olvastam belőle, hogy ilyenkor, karácsony táján, nagy csoda történt egy rongyos istállóban.

II. PÁSZTOR: (koppantás) Mi te?

FEKETE ÖREG: Messiás született.

Ének: (mind) „Messiásunk született, kiért lelkünk epedett...”

Zengedezzük glória, glória, ale-aleluja.

Eljött az Isten fia, ale-aleluja.

Az ének közben a két öreg leheveredik a földre. Az Angyal bejön a betlehemmel, leteszi az asztalra, és ahogy a többiek befejezték az éneket, ő folytatja.

ANGYAL: (énekel) Glória, glória, in exelszisz Deo,

Pásztorok, pásztorok, hamar keljetek,

Betlehembe menjetek, ott léssen jeletek,

Fogtok ott jászojba, pólyába takarva,

Kisdedet találni, ale-aleluja.

Eljött az Isten fia, ale-aleluja.

A két öreg közben úgy tesz, mintha aludna, hangosan horkolnak.

II. PÁSZTOR: (énekel) Juhászim, pajtásim, de elaludtatok,

Ezt a kis nyájacskát magára hagyátok.

Nyárba lesz pásztorság, mezei mulatság,

Aki ezt nem hiszi, csupán csak nyájasság.

KECSKÉS: Micsoda? Szájasság?

III. PÁSZTOR: Nem, öreg! Nyájasság.

KECSKÉS: Az az, nyavalyaság.

ANGYAL: (énekel) Ne féljetez pásztorok, pásztorok, örömet hirdetek,

Mert ma néktek született, ki megjövendöltetett,

Egy szűznek véréből, szűzen szült méhéből,

Megváltó Istenünk, ale-aleluja,

Eljött az Isten fia, ale-aleluja.

Ének: (mind) Pásztorok keljünk fel, hamar induljunk el,

Betlehem városába, rongyos istállócskába,

Siessünk, ne késünk,

Hogy még ezen éjjel oda érhessünk,

Mi urunknak tiszteletet tehessünk.

I. PÁSZTOR: (énekel) Eljöttem tehozzád, édes kis Jézuskám,

Megkövetlek szépen, hallgasd meg szólásom.

Add, hogy tartson bennem mindig a szeretet,

Még akkor is, ha majd rám hányják a földet.

Édes kis Jézuskám, oferálok neked egy aranyszőrű bárányt.

Ének: (mind) Vedd fel öreg bundácskádat, vedd válladra juhocskádat,

Sej, haj, hajajaj, úgy elmegyünk, mint a raj.

Isten áldja meg e háznak gazdáját,

Töltse meg Isten búzával kamráját.

Mind elhagyják a szobát.

Ág Tibor: Színjátékszerű szokások a Boldva völgyében. 501–520. p. In: Bodnár

Mónika Rémiás Tibor (szerk.): Tanulmányok a Bódva völgye multjából. Múzeumi Könyvtár A Gömöri Múzeum baráti körének kiadványa. Putnok, 1999. 806. p.

Betlehem - Tornaújfalu

A tornaújfalusi betlehemesek

Tornaújfalusiak a nemzetközi betlehemes fesztiválon

Karácsonyi betlehemezés háznál

Templomi előadás Tornaújfaluban

47

⁴⁷ A képek Koleszár Jánostól, Tornaújfalu polgármesterétől származnak.